

Національний університет "Чернігівський колегіум" імені Т.Г.Шевченка

**Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін
імені О.М. Лазаревського**

Кафедра історії України, археології та краєзнавства

"ЗАТВЕРДЖУЮ"
Завідувач кафедри
А.М. Острянко
(підпис) (прізвище та ініціали)

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

**МЕТОДИКА САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ ТА
ОСНОВИ АКАДЕМІЧНОГО ПИСЬМА**

(назва навчальної дисципліни)

Освітня програма 032 Історія та археологія

2020– 2021 навчальний рік

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка

Протокол № 1 від 01 вересня 2020 року.

Розробник: Рахно Олександр Якович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історії України, археології та краєзнавства Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка.

Мова навчання – українська.

Опис дисципліни

Предмет вивчення навчальної дисципліни «Методика самостійної роботи та основи академічного письма» – організація процесу навчання у закладі вищої освіти, сутність, форми і структура самостійної роботи та україномовна академічна комунікація.

Мета курсу – адаптація студентів першого року навчання до нових умов і форм навчання у закладі вищої освіти, формування у них академічної культури, необхідних навичок усної і писемної мови, необхідних для подальшого успішного навчання та успішної професійної діяльності.

Програма навчальної дисципліни складається з двох змістових модулів:

1. Методика самостійної роботи.
2. Основи академічного письма.

Обсяг дисципліни

	Денна форма	Заочна форма
Кількість кредитів ECTS	3	3
Кількість годин:	90	90
- лекції	20	6
- практичні / семінарські	10	
- лабораторні		
- індивідуальні завдання		
- самостійна робота студента	60	84

Статус навчальної дисципліни: нормативна (обов'язкова).

Передумови для вивчення дисципліни Навчальна дисципліна «Методика самостійної роботи та основи академічного письма» пов'язана з наступними дисциплінами: «Українська мова», «Риторика», «Історія та загальнотеоретичні основи педагогіки».

Очікувані результати навчання і фахові компетентності, що формуються в процесі вивчення дисципліни «Методика самостійної роботи та основи академічного письма»:

Загальні компетентності

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 6. Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

Спеціальні (фахові) компетентності

СК 4. Здатність використовувати у професійній діяльності наукові праці та інформаційно-довідкові видання (бібліографічні довідники, путівники до архівних фондів, архівні описи тощо), сучасні інформаційно-пошукові системи.

СК 5. Здатність відшукувати необхідні для освітньої та наукової діяльності історичні джерела (архівні та опубліковані документи, етнографічні, картографічні матеріали, музейні експонати, археологічні артефакти і т. п.).

СК 8. Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища.

СК 9. Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень.

Програмні результати навчання

ПРН 4. Володіти понятійно-категоріальним апаратом історичної науки, професійно оперувати науковими термінами, прийнятими у фаховому середовищі.

ПРН 5. Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами.

ПРН 6. Виявляти взаємозв'язки між процесами у минулому та на сучасному етапі, аналізувати суспільні процеси в історії України у контексті європейської та світової історії.

ПРН 7. Розуміти і виявляти відмінності в історіописанні, поглядах на минуле представників різних епох та у різних контекстах.

ПРН 8. Брати участь у плануванні та виконанні наукових досліджень у сфері історії, презентувати результати досліджень, аргументувати висновки, детальні знання про певний історичний період або проблему.

Критерії оцінювання результатів навчання

а) робота на лекційному занятті	до 2 балів
б) робота на практичному занятті	до 5 балів
усна відповідь	до 5 балів
запитання	до 1 бала
рецензування відповіді	до 2 балів
доповнення на практичному занятті	до 5 балів
в) самостійна робота	до 55 балів
складання бібліографічного опису	до 20 балів
написання реферату	до 35 балів

Відповідь на практичному занятті оцінюється за наступними критеріями:

5 балів – студент у повному обсязі опрацював програмний матеріал (основну і додаткову літературу, джерела), має глибокі й міцні знання, упевнено оперує набутими знаннями, виявляє розуміння історичних процесів, робить аргументовані висновки, може вільно висловлювати власні судження і

переконливо їх аргументувати, може аналізувати історичну інформацію, здатний презентувати власне розуміння, оцінку історичних явищ, має досить міцні навички роботи з історичною картою.

4 бали – студент вільно володіє навчальним матеріалом (опрацював основну і деяку частину додаткової літератури і джерел), узагальнює окремі факти і формулює нескладні висновки, обґрунтовує свої висновки конкретними фактами, взятими з підручників, посібників історичних документів; може дати порівняльну характеристику історичних явищ, визначення понять, самостійно встановлює причинно-наслідкові зв'язки; узагальнювати та застосовувати набуті знання.

3 бали – студент загалом самостійно відтворює програмовий матеріал (на рівні підручника), може дати стисло характеристику питання, загалом правильно розуміє історичні терміни, але у викладеному матеріалі є істотні прогалини, виклад не самостійний (переказ підручника), є певні неточності як у матеріалі, так і у висновках, аргументація слабка.

2 бали – студент за допомогою викладача намагається відтворити матеріал, але відповідь неповна, в ній налічується багато неточностей, головний зміст матеріалу не розкрито.

1 бал – студент має лише приблизне уявлення про питання, що розглядається на занятті, може сказати два-три речення по суті питання, назвати деякі дати, головний зміст матеріалу не розкрито.

Самостійна робота передбачає опрацювання проблем, винесених на самостійне опрацювання і виконується у формі складання бібліографії до обраної теми та написання реферату. В залежності від якості виконання та рівня знання опрацьованого матеріалу перша оцінюється від 0 до 25 балів, другий – від 0 до 30 балів.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за шкалою ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсової роботи (проекту), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
83 – 89	B	добре	
75 – 82	C		
68 – 74	D	задовільно	
60 – 67	E		
35 – 59	Fx	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0 – 34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Програма та структура навчальної дисципліни

Програма

Змістовий модуль 1. Методика самостійної роботи.

Тема 1. Вступ.

«Методика самостійної роботи» – наукова педагогічна дисципліна, яка визначає методи, прийоми та засоби самостійного навчання студентів. Предмет, завдання, зміст та структура курсу «Методика самостійної роботи та основи академічного письма». Огляд фахової літератури. Місце методики самостійної роботи в системі педагогічних наук. Зв'язок дисципліни зі спеціальними науками.

Тема 2. Організація навчального процесу у закладі вищої освіти.

Історія університетської освіти від класичної до сучасної. Університет, його покликання через поєднання освіти, науки і культури. Основні засади європейської вищої школи. Структура університету. Поняття та структура навчального процесу у закладі вищої освіти. Документи, які регламентують навчальний процес у закладі вищої освіти: а) навчальний план освітньої програми; б) графік освітнього процесу; в) розклад навчальних занять; г) навчально-методичний комплекс навчальної дисципліни. Особливості організації навчання у вищій школі в кредитно-модульній системі організації навчального процесу. Основні види навчальних занять: навчальна лекція, практичне, семінарське, індивідуальне заняття, колоквиум, консультація. Місце і значення самостійної роботи студентів у навчальному процесі. Необхідність самостійної роботи студентів у бібліотеках та архівах. Поточний та підсумковий контроль. Шкала оцінювання якості знань студентів.

Тема 3. Організація роботи студента на аудиторних заняттях. Історія походження лекційної форми навчання. Мета і завдання лекції. Основні критерії ефективності лекції (методичні вимоги до її змісту). Взаємозв'язок лекцій із самостійною роботою студентів. Навчально-методичні переваги лекції над книгою (мобільність та актуальність інформації). Техніка слухання та конспектування лекції. Семінарські та практичні заняття як форми реалізації самостійної роботи студентів. Методика підготовки до семінарських та практичних занять, питань, що винесені на самостійне опрацювання.

Тема 4. Організація самостійної роботи студента. Основні джерела інформації. Пошук матеріалів для підготовки до занять. Бібліотека, її відділи, каталоги: алфавітний, систематичний; картотеки журнальних і газетних статей, краєзнавчих матеріалів. Бібліографічні щорічники, бюлетені. Принципи формування особистої бібліотеки. Бібліографічні основи роботи з літературою. Техніка пошуку необхідної літератури. Пошук літератури у мережі інтернет.

Методика роботи з підручником та науковою літературою. Культура читання наукової літератури. Ознайомлення з книгою, структурні одиниці книги. Апарат книги: анотація, передмова, вступна стаття, примітки й коментарі, словник важкозрозумілих слів, післямова, біографічна довідка про автора, покажчики, список літератури, резюме, зміст. Основні правила читання. Форми запису інформації: складання плану, виписки та цитування, складання таблиці, плану, тез, написання конспекту.

Тема 5. Основні форми дослідницької діяльності студентів (реферати, курсові, кваліфікаційні роботи). Принципи відбору теми дослідження, формулювання його теми і завдань. Правила підготовки доповіді та реферату. Структурні елементи реферату. Курсова робота як початкова форма дослідницької творчої роботи студента. Принципи підготовки курсової роботи. Структурні елементи курсової роботи. Методика підготовки курсової роботи з історії. Вибір теми. Складання бібліографії та визначення плану. Оформлення списку опрацьованих джерел та літератури. Робота над текстом курсової роботи. Підготовка до захисту та захист курсової роботи.

Загальні відомості про кваліфікаційні роботи у закладах вищої освіти як вищу форму наукової роботи студентів. Методичні вимоги до написання кваліфікаційних робіт. Принципи відбору джерел та наукової літератури при написанні роботи. Правила оформлення тексту кваліфікаційної роботи і вимоги до її захисту.

Змістовий модуль 2. Основи академічного письма

Тема 6. Академічна доброчесність.

Поняття про академічну доброчесність. Академічний плагіат. Самоплагіат. Фабрикація. Фальсифікація. Списування. Хабарництво. Законодавство України про академічну доброчесність.

Політика доброчесності у ЗВО. Положення про академічну доброчесність в Національному університеті «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка. Дотримання академічної доброчесності.

Академічна доброчесність і результати навчання. Академічна доброчесність і якість оцінювання. Академічна доброчесність і якість освіти.

Тема 7. Усне і писемне наукове мовлення студента.

Науковий стиль. Стилі сучасної української мови (науковий, діловий, художній публіцистичний, розмовний): сфера застосування, мета, мовні засоби. Мовні засоби наукового стилю (підстил: науково-популярний і науково-навчальний): використання наукових термінів, таблиць, схем; оперування абстрактними поняттями; використання цитат, логічна послідовність; однозначність; аргументованість викладу. Усна та писемна форми наукового стилю. Наукова лексика, фахова мова. Культура мовлення.

Усне мовлення. Публічний виступ, презентація, доповідь: єдність форми і змісту; вербальна й невербальна складові (образність й виразність, аргументація, інтонація, міміка і жести. Контакт з аудиторією, риторичний інструментарій, засоби емоційного впливу й переконання. Навички академічної дискусії, полеміки. Мистецтво слухати.

Писемне мовлення. Основні жанри наукового мовлення: монографія, стаття, есе, дисертація, дипломна робота, курсова робота, підручник, посібник, реферат (реферат-конспект, реферат-резюме, реферат-огляд), тези, анотація (довідкова й рекомендаційна анотація, загальна й аналітична рекомендація), рецензія (невелика стаття науково-теоретичного чи науково-популярного характеру, що містить критичне осмислення наукової праці з метою інформування чи оцінювання), лекція, огляд, дослідницька пропозиція, тези тощо. Мистецтво читати, аналізувати, критично осмислювати прочитане.

Тема 8. Підготовка і написання наукового тексту.

Задум (на основі критичного опрацювання наявної літератури) – бачення проблеми (= майбутній об'єкт дослідження) – пропозиція вирішення проблеми (гіпотеза) – означення предмету й інструментарію (методології) дослідження – розробка аргументації (на основі критичного опрацювання джерел) – побудова тексту. Вимоги оригінальності, чіткості, новизни. Структурування тексту: вступ – основний текст = виклад аргументації із належним використанням оригінальних текстів і джерел – висновки. Написання курсової кваліфікаційної роботи. Співпраця з науковим керівником

Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовий модуль 1. Методика самостійної роботи.												
Тема 1. Вступ	5	1				4	10					10
Тема 2. Організація навчального процесу у закладі вищої освіти	7	3				4	12	1				11
Тема 3. Організація роботи студента на аудиторних заняттях.	6	2				4	11	1				10
Тема 4. Організація самостійної роботи студента.	16	2	4			10	12	1				11
Тема 5. Основні форми дослідницької діяльності студентів	13	2	2			9	11	1				10
Разом за ЗМ 1	47	10	6			31	56	4				52
Змістовий модуль 2. Основи академічного письма												
Тема 6. Академічна доброчесність.	13	4				9	11	1				10
Тема 7. Усне і писемне наукове мовлення.	17	4	2			11	12	1				11
Тема 8. Підготовка і написання наукового тексту	13	2	2			9	11					11
Разом за ЗМ 2	43	10	4			29	34	2				32
Усього годин	90	20	10			60	90	6				84

Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Практична робота у бібліографічному відділі Чернігівської ОУНБ ім. В.Г.Короленка	2
2	Практична робота у бібліотеці НУЧК імені Т.Г.Шевченка з бібліотечно-інформаційною комп'ютерною програмою «Бібліотека»	2
3	Методика підготовки до семінарських (практичних занять у закладі вищої освіти.	2
4	Культура оформлення наукового тексту: укладання бібліографії.	2
5	Академічне есе як один із жанрів академічного письма.	2

Теми для самостійної роботи (складання бібліографії та укладання рефератів)

1. Соціально-економічний розвиток України у складі Російської імперії (поч. ХХ ст.).
2. Розвиток капіталізму в сільському господарстві. Столипінська аграрна реформа в Україні.
3. Особливості соціальної структури населення України на початку ХХ ст.
4. Роль і місце національного питання у розгортанні політичної боротьби на Україні на поч. ХХ ст.
5. Утворення політичних партій в Україні на початку ХХ ст.
6. Робітничий та селянський рух в Україні у період Першої російської революції.
7. Український національно-визвольний рух у 1905-1907 рр.
8. Просвіти” в роки Першої російської революції.
9. Українські думські громади у I та II Державних думах Росії.
10. Промислове піднесення 1910-1914 рр. в Україні.
11. Український національний рух у 1907-1914 рр.
12. Соціально-економічний розвиток західноукраїнських земель на початку ХХ ст.
13. Еміграція західноукраїнських трудящих у кінці ХІХ – на початку ХХ ст.
14. Політичний та національно-визвольний рух в Західній Україні на початку ХХ ст.
15. Освіта на Україні на початку ХХ ст.
16. Розвиток науки. Діяльність наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка у Львові і Українського наукового товариства у Києві.
17. Українська література на початку ХХ ст.
18. Театральне мистецтво України на початку ХХ ст.
19. Музична культура України на початку ХХ ст.
20. Українське образотворче мистецтво: живопис, графіка, скульптура на поч. ХХ ст.
21. Україна у планах воюючих держав у I світовій війні.

22. Головні воєнні дії на території України в період I світової війни.
23. Політичні течії і партії в умовах I світової війни.
24. Українські січові стрільці.
25. Лютнева революція в Україні. Реорганізація системи управління в Україні.
26. Обставини утворення та характер діяльності Центральної Ради навесні 1917 р.
27. I Універсал Центральної Ради. Утворення Генерального Секретаріату.
28. Розвиток відносин Центральної Ради з Тимчасовим урядом Росії. II Універсал.
29. Діяльність Центральної Ради та Генерального Секретаріату влітку-восени 1917 р.
30. Центральна Рада і військово-питання. Військові з'їзди, рух вільного українського козацтва.
31. Заходи Центральної Ради в галузі освіти і культури.
32. Боротьба за владу в Україні між Центральною Радою і більшовиками (жовтень-листопад 1917 р.).
33. III Універсал Центральної Ради. Проголошення УНР.
34. Всеукраїнські з'їзди Рад у Києві та Харкові. Утворення радянської УНР.
35. Війна Радянської Росії проти УНР. Крути. Захоплення більшовиками Києва.
36. Зовнішньополітичні плани Центральної Ради та їхня реалізація. Переговори в Бресті і укладення мирного договору з країнами Четверного блоку.
37. IV Універсал і його історичне значення.
38. Останній період існування Центральної Ради (березень-квітень 1918 р.). Причини загибелі та історичне значення Центральної Ради.
39. М. Грушевський на чолі Центральної Ради.
40. В. Винниченко на чолі Генерального Секретаріату.
41. Німецько-австрійська окупація України. Причини встановлення гетьманської форми правління та її суть.
42. Внутрішня політика гетьманату.
43. Зовнішня політика уряду Української гетьманської держави.
44. Причини розгортання та характер дій масових селянських виступів у 1918 р.
45. Політика гетьманського уряду в галузі освіти та культури.
46. Піднесення повстанського руху в Україні і падіння гетьманату.
47. Утворення Української Академії наук та її діяльність у 1918-1920 рр.
48. Причини загибелі та історичне значення гетьманату.
49. Утворення ЗУНР та діяльність її керівництва по розбудові держави.
50. Акт Злуки січня 1919 р. та його історичне значення.

Форми та методи навчання

При проведенні навчальних занять (лекційних і практичних) застосовуються наступні методи: лекція, бесіда, пояснення, ілюстрування, проблемний виклад матеріалу, підготовка доповідей, рефератів.

Засоби діагностики результатів навчання:

виступи на практичних заняттях,

підготовка та захист рефератів,
контрольна робота,
залік.

Форми контролю навчальних досягнень:

усне опитування,
творчі роботи,
консультування,
залік.

Розподіл балів за темами

	Поточне тестування та самостійна робота								Сума
	Змістовий модуль 1				Змістовий модуль 2				
Тема	T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	100
Бали	5	10	10	20	15	10	15	15	100

Методичне забезпечення

1. Навчальна програма дисципліни.
2. Робоча навчальна програма дисципліни.
3. Матеріали до лекційних занять.
4. Теми і завдання для самостійного опрацювання.
5. Питання до заліку.

Рекомендовані джерела та література

Основна література:

Академічна доброчесність: проблеми дотримання та пріоритети поширення серед молодих вчених : кол. моногр. / за заг. Ред. Н.Г.Сорокіної, А.Є.Артюхова, І.О.Дегтярьової. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. 169 с.

Академічна чесність як основа сталого розвитку університету / Міжнарод. благод. фонд «Міжнарод. фонд дослід. освіт. політики»; за заг. Ред. Т.В.Фінікова, А.Є.Артюхова. К.: Таксон, 2016. 234 с.

Берегова Г.Д. Ділова українська мова. Курс лекцій: навч.-метод. посіб. Херсон: Айлант, 2004. 240 с.

Бібліографічне посилання. Загальні положення та правила складання: ДСТУ 8302:2015 / Нац. Стандарт України. Вид. офіц. Введ. з 01.07.2016. К: УкрНДНЦ, 2016. 16 с. (Інформація та документація).

Болюбаши Я.Я. Організація навчального процесу у вищих закладах освіти. К., 1997.

Болюбаши Я.Я. Тимчасове положення про організацію навчального процесу в кредитно-модульній системі підготовки фахівців // *Освіта*. 2004. №8.

Вища освіта і Болонський процес: Навчальний посібник / *За ред. В.Г.Кременя*. К.: Освіта, 2004.

Гальченко С.І., Силка О.З. Основи наукових досліджень: навч.-метод. посіб. Черкаси: АММО, 2015. 93 с.

- Гарунов М.Г., Пидкасистый П.И.* Самостоятельная работа студентов. – М.: Знание, 1978.
- Гриценко Т.Б.* Українська мова за професійним спрямуванням: навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2010. 624 с.
- Ідея університету: Антологія / упор. М. Зубрицька, Н.Бабалик, З Рибчинська. Львів: Літопис, 2002. 304 с.
- Козаков В.А.* Самостоятельная работа студентов и ее информационно-методическое обеспечение. – К., 1990.
- Мороз О.Г.* Навчальний процес у вищій школі. К., 2001.
- Семенов О.М.* Культура наукової української мови: навч. посіб. К.: ВЦ «Академія», 2012. 216 с.
- Хоружий Г.Ф.* Академічна культура: цінності та принципи вищої освіти. Тернопіль: Навчальна книга. Богдан, 2012. 320 с.
- Шліхта Н., Шліхта І.* Основи академічного письма: Методичні рекомендації та програма курсу. К., 2016. 61 с.

Допоміжна література:

- Белявский М.Т., Орлов А.С.* Методика работы в музее. М., 1968.
- Белякин Д.О.* О работе с книгой. М., 1956.
- Богдашина О.М.* Джерелознавство історії України: теорія, методика, історія: Навч.-метод. посіб. – Х., ТарбутЛаам, 2005. 192 с.
- Використання каталогів і бібліографії картотек при підготовці студентами курсової та дипломної роботи. – К., 1992.
- Воронкина Е.А.* Использование контурных карт для организации контроля знаний // Преподавание истории в школе. 2004. № 8. – С. 46 – 48.
- Вяземский Е.Е., Стрелова О.Ю.* Методические рекомендации учителю истории: Основы профессионального мастерства: Практическое пособие. М., 2001. – 160 с.
- Гецов Г.Г.* Как читать книги, журналы, газеты. М., 1989.
- Гецов Г.Г.* Работа с книгой: рациональные приемы. Минск, 1989.
- Головка Л.Л.* Активізація самостійної роботи студентів під час лекційних занять. *Освіта і управління.* 2002.–№1.
- Гринь О.В., Рахно О.Я.* Як вчити історію з розумінням і задоволенням?: Навчально-методичний посібник для учнів історичного профілю гуманітарних ліцеїв. – Чернігів, 2006.
- Гончаренко С.* Український педагогічний словник. К., 1997. 374 с.
- Гриханов Ю.А.* Что нужно знать каждому о библиотеке. М., 1972.
- Драхлер А.Б.* Зачем учителю истории Интернет // Преподавание истории в школе. 2004. № 6. С. 63 – 67.
- Дремова И.Н.* Пакет правил и рекомендаций «Учимся учиться» для кабинета истории. *Преподавание истории в школе.* 2002. № 7. С. 40–44.
- Желіба О.* Використання таблиць на уроках історії в 10–11 класах. *Історія в школах України.* 2001. № 4 – 5.
- Задорожна Л.* Навчити працювати самостійно (інтеграційний метод роботи з історичними документами). *Історія в школах України.* 2004. № 5. – С. 7–10.

Задорожна Л. Почути живу історію (форми і методи розвитку дослідницьких навичок у старшокласників під час опанування історичних джерел). *Історія в школах України*. 2005. № 10. С. 20–23.

Задорожна Л. Термін «історичний документ» як дослідницька проблема. *Рідна школа*. 2003. № 7. С. 25–26.

Історичне джерелознавство: Підручник / Я.С. Калакура, І.Н. Войцехівська, С.Ф. Павленко та ін. К., 2002. 488 с.

Ильин В.В. Лекция в высшей школе / Лекция по общественным наукам – важнейшая форма обучения и воспитания студентов. Л., 1979.

Кузнецов О.А., Хромов Л.Н. Быстрое чтение. М., 1976. 48 с.

Копосов Н.Е. Как думают историки. Спб., 2001.

Курсова робота з історії: Методичні рекомендації для студентів Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О.М.Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка / О.В.Гринь, І.Є.Петреченко, Л.М.Шара. Чернігів, 2020. 36 с.

Лесін В.М. Як працювати з книгою. К., 1989.

Мітюров Б.Н. Умій учитись. К., 1978.

Нейман Р.Э. Роль лекции в высшем образовании. *Педагогика высшей школы*. Воронеж, 1969.

Николаева Л.А. Учись быть читателем. М., 1982.

Острячко А.М., Рахно О.Я. Бакалаврська робота з історії: навч.-метод. посіб. Чернігів: ЧДПУ, 2009. 43 с.

Сорокин Н.А. Дипломные работы в педагогических вузах. М., 1986.

Степанищев А.Т. Методический справочник учителя истории. М., 2000. 320 с.

Стражев А.И. Методы работы с исторической картой. *Преподавание истории в школе*. 2002. № 10. С. 59–63.

Терно С. Формування методологічної культури учнів у процесі навчання історії. *Історія в школі*. 2000. № 5. С. 33–37.

Урбанський Р.О. Підсилення організаційної функції лекції в навчальному процесі *Проблеми вищої школи*. К., 1993. Вип.78.

Фатке В. Работа с картой. *Преподавание истории в школе*. 1992. № 3-4. С. 48–54.

Шейко В.М., Кушніренко Н.М. Організація та методика науково-дослідної роботи. Харків, 1998.

Інформаційні ресурси в Інтернеті:

<https://saiup.org.ua/> Проект сприяння академічній доброчесності в Україні

<https://cutt.ly/8gzcmx1> Національне агентство із забезпечення якості освіти

<https://ru.osvita.ua/vnz/akadem-dobrochesnist/> Ресурс Освіта.ua

<https://cutt.ly/ogzcdiq> Положення про академічну доброчесність здобувачів освіти НУЧК